

PROTOKOL HJORTEVILDT DØGNET 2024

DEN 8. & 9. APRIL 2024

Naturstyrelsens overvejelser om forvaltning af hjortevildt

HVD24 Grønd
8. april
Mads Jensen

vilke behov er der for forandri
ores nuværende forvaltningsm
ekreative praksis vedr. kron-
ra et etisk perspektiv?"

PROTOKOL HJORTEVILDT DØGNET2024

Den 8. & 9. April 2024

DATABLAD

Protokol fra Aarhus Universitet, Institut for Ecoscience

Titel: **PROTOKOL HJORTEVILDTDØGNET 2024**
den 8. & 9. April 2024

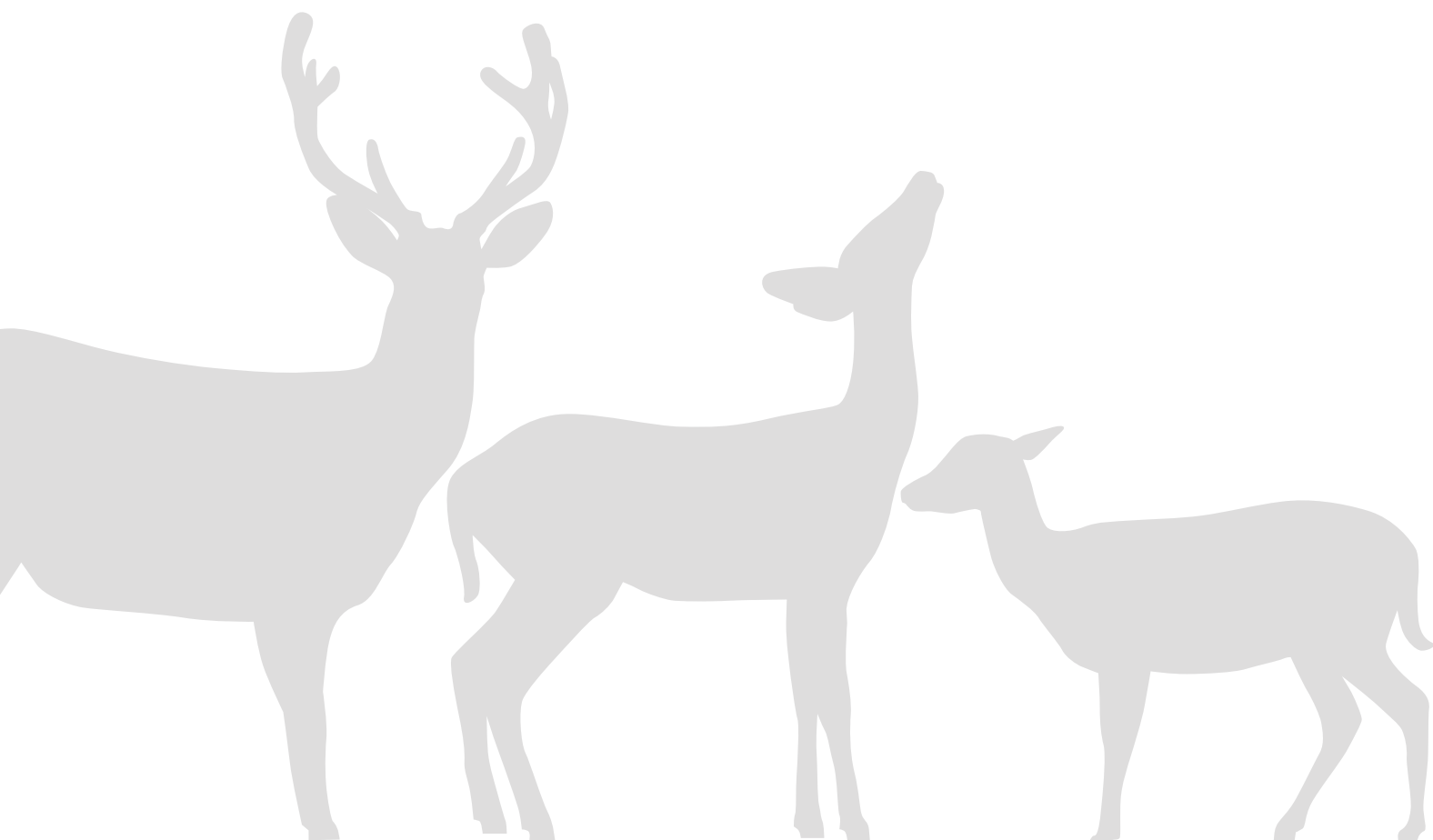
Redaktion: Annika Skarðsá Jeppesen og Hans Peter Hansen

Institut: Aarhus Universitet, Institut for Ecoscience

Grafik og opsætning: Tinna Christensen

Fotos: Anders Larsen & Ulla Skovsbøl, MST

Sideantal: 42

INDHOLD

Baggrund	7
Deltagere	7
Grupper.....	7
Læsevejledning.....	8
Velkomst og introduktion	9
Drøftelse: HVD24 – Ønsker og forventninger	10
Tema 1: Problemformulering	11
Oplæg: "Problemformulering som metode" ved Hans Peter Hansen, seniorforsker v. sektion for faunækologi, Aarhus Universitet..... 11	
Gruppedrøftelser tema 1	11
Gruppe 1	11
Gruppe 2	12
Gruppe 3	13
Gruppe 4	13
Gruppe 5	13
Gruppe 6	14
Gruppe 7	14
Gruppe 8	14
Gruppe 9	15
Opsamling på tema 1 ved Claus Lind.....	15
Tema 2: Etik, dyrenes biologiske behov & økosystemfunktioner	17
Oplæg: "Kronstyr og dådyr – biologiske tilpasninger og rolle i naturen" ved Peter Sunde, professor i anvendt pattedyr-biologi på Aarhus Universitet..... 17	
Oplæg: "Den forvaltningsmæssige og rekreative praksis" ved Jacob Skriver, skovfoged/skytte i Jægersborg Dyrehave..... 17	
Gruppedrøftelser tema 2	17
Gruppe 1	18
Gruppe 2	18
Gruppe 3	18
Gruppe 4	19
Gruppe 5	19
Gruppe 6	19
Gruppe 7	20
Gruppe 8	20
Gruppe 9	21

Tema 3: Samforvaltning..... 22

Oplæg: "Samforvaltning i praksis – refleksioner fra Fanø" ved Jan Holm, Jagtleder og repræsentant for Krondyrgruppen Fanø	22
Oplæg: "Samforvaltning i praksis – refleksioner fra Ovstrup" ved Kaj Nygaard Jepsen, tidligere landmand, ved Ovstrup hede, Holger Jensen, ejer af naturejendom og jæger, og Thomas Holst Christensen, driftsansvarlig v. Aage V. Jensen Naturfond.	22
Oplæg: "Forvaltning eller fortvivelse – hjortevildtforvaltning eller menneskeforvaltning" ved Ole Holm, tidligere formand i Kronhjorte.dk.....	22

Gruppetræfninger tema 3 23

Gruppe 1	23
Gruppe 2	23
Gruppe 3	24
Gruppe 4	24
Gruppe 5	24
Gruppe 6	25
Gruppe 7	25
Gruppe 8	25
Gruppe 9	26
Opsamling på tema 2 og tema 3 ved Henrik Bertelsen	26
Ad Tema 2.....	26
Ad Tema 3	27

Aftenforedrag: "Etik og hjortevildtet i sin egen ret" ved Jes Lynning Harfeld 27**Tema 4: Målsætninger og virkemidler..... 28**

Oplæg: "Naturstyrelsens overvejelser om forvaltning af hjortevildt" ved Mads Jensen, kontorchef i Naturstyrelsen – Natur & biodiversitet	28
Oplæg: "Adaptiv forvaltning" ved Jesper Madsen, professor v. Aarhus Universitet, Center for Adaptiv Naturforvaltning.....	28
Oplæg: "Förvaltning av kronvilt och dovvildt i Sverige" ved Anders Jarnemo, svensk hjortevildtekspert og forsker. Beskæftiger sig primært med hjortevildt i Skåne	28
Oplæg: "Nå målene – og tænk ud af boksen" ved Mads Flinterup, klima- og biodiversitetschef ved Hedeselskabet.	28

Gruppetræfninger tema 4 29

Gruppe 1	30
Gruppe 2	31
Gruppe 3	32
Gruppe 4	33
Gruppe 5	34
Gruppe 6	35
Gruppe 7	36
Gruppe 8	37
Gruppe 9	38
Opsamling på tema 4 ved Peter Busck.....	39
Oplæg: "Refleksioner over HVD24" ved Mads Jensen.....	39

Evaluerings og næste skridt 40

Refleksioner fra Hans Peter Hansen (HPH)	40
Ad forventningerne	40
Afrunding ved Jan Eriksen.....	41
Tilføjelser fra mail	42
Mail A	42
Mail B.....	42

BAGGRUND

Som det fremgår af Miljøministerens brev til Vildtforvaltningsrådet herunder, har Ministeren bedt Rådet om at komme med forslag til den fremtidige kron- og dåvildtforvaltning i Danmark. Med afsæt i Miljøministerens bestilling, har den Nationale Hjortevildtgruppe (NHG), som er en arbejdsgruppe under Vildtforvaltningsrådet, i et tæt samarbejde med de Regionale Hjortevildtgrupper (RHG), over to dage i april 2024- også kaldet Hjortevildtdøgnet 2024, eller blot HVD24 - grundigt drøftet de problemstillinger, som knytter sig til de to arter, de fremtidige målsætninger for forvaltningen, etiske spørgsmål og, ikke mindst, de virkemidler, der skal til for at nå målsætningerne. Der blev således ikke truffet beslutninger på HVD24.

Under de fire hovedtemaer 1) Problemformulering, 2) Etik, dyrenes biologiske behov og økosystemfunktion, 3) Samforvaltning og 4) Målsætninger og virkemidler, indgik flere korte inspirationsoplæg fra inviterede 'ressourcepersoner' udefra. Oplæggene blev efterfulgt af gruppedrøftelser og plenumpresentationer.

HVD24 blev afholdt af Miljøstyrelsen og faciliteret af Aarhus Universitet.

DELTAGERE

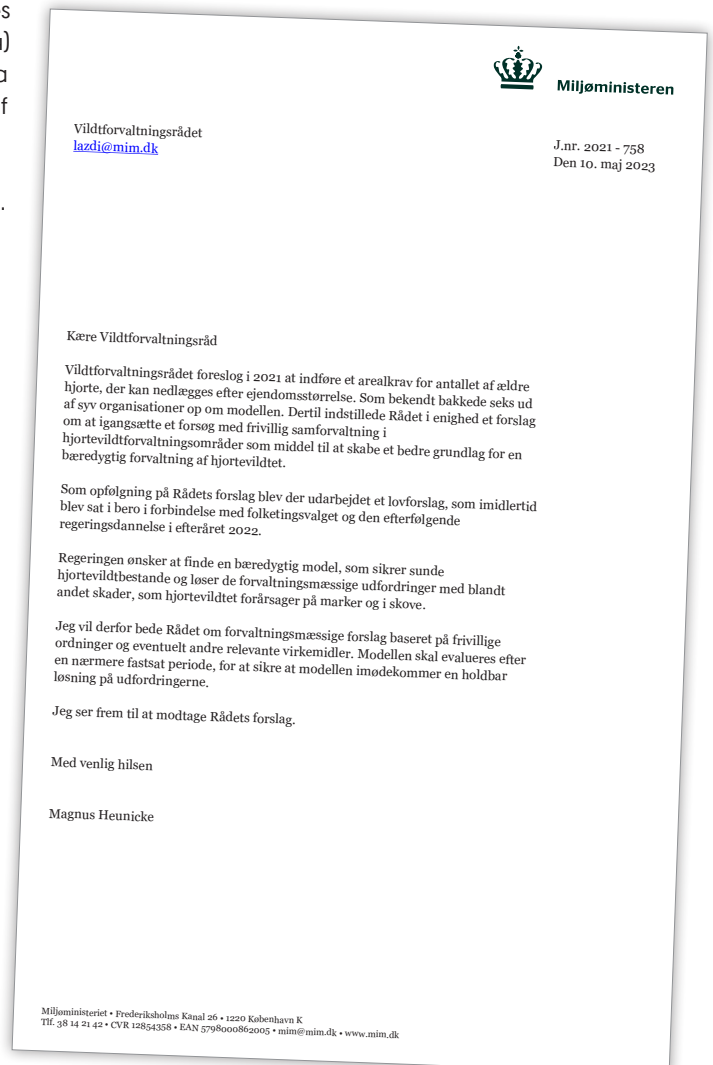
Den primære deltagergruppe på HVD24 var medlemmerne af de 12 regionale hjortevildtgrupper (RHG). Alle grupper var repræsenteret med minimum ét medlem, de fleste med flere. De regionale hjortevildtgrupper består af repræsentanter fra en række interesseorganisationer, dvs. Danmarks Jægerforbund, Dyrenes Beskyttelse, Friluftsrådet, Landbrug & Fødevarer, Dansk Skovforening samt Danmarks Naturfredningsforening. Udover de regionale medlemmer var også alle de RHG-tilknyttede vildtkonsulenter fra Naturstyrelsen repræsenteret på HVD24, samt hele den nationale hjortevildtgruppe (NHG). Medlemmerne af NHG deltog med 1-3 ekstra deltagere fra hver af deres respektive interesseorganisationer.

I alt deltog knapt 100 deltagere på HVD24.

GRUPPER

På forhånd var alle deltagerne fra de regionale hjortevildtgrupper, vildtkonsulenterne samt medlemmerne af NHG, og deres inviterede medrepræsentanter, blevet fordelt i otte tværregionale grupper med ca. 10 personer i hver gruppe. Så vidt muligt var der desuden forsøgt at skabe en bred repræsentation af interesser i grupperne. Alle de inviterede resursepersoner var samlet i en niende gruppe bestående af 12 personer. Deltagerne i denne gruppe stod undervejs til rådighed for de øvrige gruppedrøftelser, hvis det måtte ønskes.

Vildtkonsulenterne var på forhånd blevet instrueret i at påtage sig en sekretærrolle, således de sikrede at drøftelserne i grupperne ville blive dokumenteret på skrift. Desuden var medlemmerne af NHG i de fleste grupper tildelt ordstyrerrollen. I to af grupperne tilfaldt ordstyrerrollen en af vildtkonsulenterne.

LÆSEVEJLEDNING

Alle dele af HVD24 blev skriftligt dokumenteret. Det gælder både plenumsessioner og gruppesessioner. I plenumsessionerne blev kommentarer, refleksioner og drøftelser skrevet ned i stikordsform på papir ophængt på væggen. Grupperne nedskrev ligeledes deres svar, refleksioner og forslag på papir.

For at sikre en god dialog, og undgå lange indlæg, blev alle deltagere anmodet om at følge tre grundregler (se længere nede). Den ene af disse var, at man fattede sig i korthed når man deltog i plenum. Dette både for at sikre at flere kunne komme til orde, men også for at gøre det lettere at dokumentere alle input.

Alt hvad der blev skriftligt dokumenteret på HVD24, er samlet i denne såkaldte protokol. Protokollen gengiver tilnærmelsesvis en til en hvad der blev nedskrevet undervejs. Dog er der sket enkelte sproglige justeringer i transskriptionen, med henblik på at gøre protokollen så læsbar som muligt. Store dele af protokollen følger samme punktform som selve dokumentationen på HVD24. Formålet med HVD24 handlede ikke om at træffe beslutninger, og der blev derfor heller ikke det.

Protokollen følger HVD24 kronologisk opdelt på tematikker og arbejdsform. Der indgår ikke et referat af hvert oplæg, men alle oplæg ligger tilgængelig på Miljøstyrelsens hjemmeside.

VELKOMST OG INTRODUKTION

Jan Eriksen (JE)

Formand for den Nationale Hjortevildtgruppe og for Vildtforvaltningsrådet

- Vildtforvaltningsrådet (VFR) fik et opdrag fra Miljøministeren sidste år. Miljøministeren har bedt VFR om at komme med forslag til den fremtidige kron- og dåvildtforvaltning, der skal være baseret på frivillige ordninger, og eventuelt andre relevante virkemidler.
- Den nuværende lovgivning er lavet til den enkelte lodsejer og tager ikke højde for det store hjortevildt, bl.a. det at hjorte vandrer.
- I år er der 20-års jubilæum for de regionale hjortevildtgrupper. Spørgsmålet er om der er noget at fejre, eller om det snarere er en anledning til at se i øjnene, at de ikke har fungeret som de skulle.
- De regionale hjortevildtgrupper blev bl.a. nedsat på baggrund af, at man mente at man regionalt kendte 'de brodne kar', og at man regionalt kunne leve op til målsætningerne – men det er ikke lykkedes.
- Tak for det store engagement, der nu er udvist ifm. denne nye opgave.
- Der arbejdes ud fra adaptiv forvaltning
- Takker også for engagement ifm. hjemmeopgaverne de regionale hjortevildtgrupper (RHG) har fået tilsendt. Samarbejde i grupperne foretrækkes – også fremover.
- På HVD24 vil der være højt til loftet i diskussionerne, alt kan vendes. Der er intet facit udover målet.
- Emnerne for HVD24 er problemformuleringen, dyrenes biologi og etik, samforvaltning og virkemidler.
- Forhåbentligt bliver der også et HVD25. Der skal der drøftes organisering og viden. Det skal der til gengæld ikke nu på HVD24.
- Arbejdet frem mod en ny forvaltningsplan for kron- og dådyr skal være færdigt om godt halvandet år.

Hans Peter Hansen (HPH)

Seniorforsker v. sektion for faunaøkologi, Aarhus Universitet. Facilitator for HVD24.

- Beskæftiger sig til daglig med bl.a. konfliktarter – hjortevildt, ulve, gæs, mm.
- AU er indblandet i nærværende arbejde, fordi man har en rådgivningsforpligtelse overfor Miljøstyrelsen
- Den rapport, der er uddelt til deltagerne ("Fagligt grundlag for adaptiv forvaltningsplan for kron- og dådyr i Danmark") er en førsteudgave, og der er allerede ved at blive lave noget rettelser til onlineversionen, der snarest muligt lægges op på DCE's hjemmeside. Det drejer sig bl.a. om lidt fejl i databladet, og nogle afsnit, der vil blive flyttet rundt.
- Hvis det her skal lykkedes (at få lavet en forvaltningsplan for kron- og dådyr, red.), skal vi arbejde sammen.
- Vi er alle passionerede omkring emnet, derfor har bølgerne ind imellem gået højt.
- Det materiale, der har været sendt ud til RHG er baggrundsmateriale. Deltagelsen i HVD24 er ikke betinget af at man har læst alt.
- Der er et stramt program for HVD24, og det er måske også for stramt. Vi kan kun komme igennem de to dage, hvis vi alle hjælpes ad med at få det til at glide.
- Alle inputs vil i stikord blive skrevet på vægaviser, både i plenumsessionerne og under gruppearbejdet. Det vil dernæst blive indsamlet, og efterfølgende blive sammenskrevet til en protokol, der vil blive delt med alle deltagerne.

- På grund af det stramme program, vil der ikke være tid til spørgsmål og diskussioner efter de planlagte oplæg. Til gengæld vil oplægsholderne være til stede på HVD24, og de vil stå til rådighed for de øvrige deltagere, således man kan trække på deres viden og inputs til gruppedrøftelserne, mm.
- En sidste opfordring: Husk dådyrene! Snakken glider ofte over på krondyrene, men det her arbejde gælder også for dådyrene.

Med sig til at facilitere HVD24 er Annika Skarðsá Jeppesen (ASJ), akademisk medarbejder på Faunøkologi, Aarhus Universitet (AU) og Julie Sørensen (JS), der til daglig er ansat som fuldmægtig ved Miljøstyrelsen Fusingø, men til HVD24 repræsenterer AU.

ASJ præsenterede efterfølgende de tre forslag til 'grundregler', der var som følger:

1. Vi afbryder ikke hinanden
2. Vi fatter os i korthed
3. Vi går efter bolden (ingen personangreb)

Der blev spurgt til om deltagerne kunne acceptere disse regler og bestræbe sig på at efterleve dem under HVD24, for at understøtte den gode, konstruktive dialog? Det blev tilkendegivet fra salen, og ingen protesterede.

DRØFTELSE: HVD24 – ØNSKER OG FORVENTNINGER

Den første drøftelse er en plenumsession. HPH laver en forventningsafstemning ved at spørge til deltagernes ønsker og forventninger for Hjortevildtdøgnet 2024. Inputs fra salen blev skrevet på vægaviser i stikord og gengives nedenfor.

- Vil Vildtforvaltningsrådet overhovedet høre på de regionale grupper? Problematikkerne har været de samme de sidste mange år. Vi ønsker arealkravet fremsat igen.
- Jeg har høje forventninger til HVD24
- Det skal afklares om hjortevildtforvaltning fremadrettet er en individuel eller en kollektiv opgave
- Hvordan skal RHG fungere i fremtiden?
- Jeg ønsker, vi får noget med herfra, der kan holde motivationen oppe ude i grupperne. Ønsker noget helt konkret.
- Forventer at vi får arbejdet os frem til noget mere simpelt end hvad det er i dag, ift. hvad der gælder og hvad man må.
- Udvidet jagttid på hinder og kalve, og indskrænket jagttid på hjorte.
- At vi udover at tænke i hensyn til landbrug, vildtskader og jægeres oplevelse, også tænker på samfundets oplevelse. Vi skal også tænke på dem, der ikke er her.
- At ministeren godtager det vi når frem til.
- At også andre end ministeren godtager det vi når frem til.
- HPH: Tolker, at mange har en skepsis. Det bliver bekræftet med en 'brummen' fra deltagerne i salen.
- JE: Vildtforvaltningsrådet tillægges et ansvar, men vi lever i en politisk virkelighed som vi gerne vil 'byde op til dans'. Det er altid et mål at tilstræbe enighed, men i sidste ende er det dog politisk bestemt.
- HPH: I politik bliver det ofte sådan, at det man ikke er enige om, skal man ikke pille ved (fx arealkrav). Vigtigt at huske på, at jo mere vi er enige om, des større slagkraft vil det have politisk.

TEMA 1: PROBLEMFORMULERING

OPLÆG: "PROBLEMFORMULERING SOM METODE" VED HANS PETER HANSEN

Hans Peter Hansen, seniorforsker v. sektion for faunaøkologi, Aarhus Universitet.

HPH gav en introduktion til hvordan man kan anvende en problemformulering som en metode.

Se PowerPoint-præsentation på Miljøstyrelsens hjemmeside.

GRUPPEDRØFTELSE TEMA 1

Grupperne blev som afslutning på HPHs oplæg, bedt om at drøfte nedenstående problemformulering:

"Forvaltningen af kron- og dåvildt forvaltes med få undtagelser ukoordineret inden for enkelte eller få ejendomsskel. Den ukoordinerede forvaltning af kron- og dåvildt er ikke bæredygtig. Fraværet af en bæredygtig forvaltning har konsekvenser i forhold til de overordnede bæredygtighedskategorier: biologi, økonomi og det sociale"

DOKUMENT UDSENDT TIL DE REGIONALE HJORTEVILDTGRUPPER AF NHG 2023

Med sig ud i grupperummene fik hver gruppe to ark – et med problemformuleringen og et med spørgsmålsformuleringen. Desuden et ark til at nedskrive deres drøftelser i stikord.

Spørgsmålet de blev bedt om at forholde sig til, var som følger:

"Er problemformuleringen dækkende for arbejdet frem mod en national forvaltningsplan for kron- og dåvildt?"

Efterfølgende præsenterede grupperne på skift deres drøftelser i plenum. Deres egne nedskrevne noter i gruppedrøftelserne er gengivet nedenfor, såvel som øvrige tilføjelser og kommentarer ifm. præsentationerne.

GRUPPE 1

- Ikke alt kan løses af forvaltning
 - Behov for uddannelse
 - Konsekvens → social kontrol
 - Formidling af årsagssammenhæng
- Manglende incitament til samforvaltning
 - Nabokonflikter
 - Nogle personer/ejendomme kan ikke tvinges/bringes til bordet
- Manglende respekt for loven
 - Begrænset myndighedssynlighed/kontrol
 - Lovstraf
- 2 U'er

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Ang. de to "U'er": Det skal ikke være uintelligent og uuddannet. Enormt behov for uddannelse, bl.a. lære jægere om årsagssammenhænge.
- Problemformuleringen var ikke helt dækkende.
- Der skal nok ændres en del i forvaltningen, men det kræver at der også skabes en forståelse for hvorfor der skal det.
- Spørgsmål: Skal vi til at ændre i ordlyd og stemme om det? Forslaget her var f.eks. at tilføje de to U'er?
 - Svar: Vi skal i højere grad nå til enighed om indholdet i problemformuleringen. Men alt bliver taget med i det videre arbejde frem.

GRUPPE 2

Generel enighed om problemformuleringen, men virkemidlerne vurderes mest interessant og snakken ledes derfor hurtigt derhen.

Virkemidler

- Lovgivning
- Forvaltning
- Etik
- Jagttid/sprosser, mm.

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Intet at tilføje.

GRUPPE 3

Er problemformuleringen dækkende?

- Der skal komme ét svar
- Ikke kigge bagud – kigge fremad på en ny måde. Danmarks Jægerforbund tror ikke på "one size fits all"-model
- Nogen usikkerhed med forvaltning som værktøj
- Geografiske forskelle
- Geografiske forskelle
- Problemet er den manglende overordnede forvaltning
- Bæredygtig bestandsstørrelse?

Ang. "Forvaltning af kron- og dåvildt.."

- Ethiske dilemma ligger i det sociale element
- Udfordringer i Vestjylland (samforvaltning)
- Hvor meget betyder forstyrrelse?
- Forskelle på betragtning af socialt/økonomi/biologi
- Manglende sund forvaltning ødelægger socialt/økonomi/biologi
- Alle tre ben i bæredygtighedsbegrebet er vigtige

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Problemformulering er dækkende.
- Usikkerhed om hvad forvaltning er for en størrelse. Der er forskel på ønsker om bestandsstørrelser – hvad er en bæredygtig bestandsstørrelse?
- Etikken ligger i den sociale del
- Er det biologiske, økonomiske og sociale vægtet ligeligt?

GRUPPE 4

Overordnet en god retning. En god problemformulering.

Mere tydelighed på:

- Kollektivt ansvar/opgave
- Bedre data
- Konkrete regionale mål
- Arealer uden forvaltning er et problem

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Intet at tilføje

GRUPPE 5

- Savner at målsætning relaterer sig til problemformuleringen
- Ønsker en naturlig bestandssammensætning → en bestand i balance.
- Regionale forskelle

- Ukoordineret forvaltning
- Hvor vil vi have vildtet? Og hvor vil vi ikke?

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Få bemærkninger til problemformuleringen. Har konkrete forslag til ændringer.
 1. Der er en vis indforståethed – den relaterer sig til målsætningerne, så det forudsætter kendskab til den. Det bør fremgå af problemformuleringen.
 2. Præcisering af 'bestandsstørrelse'
 3. Skalering – der kan være regionale forskelle, og det bør fremgå.

GRUPPE 6

Forslag til justering af problemformulering: "Forvaltningen af kron- og dåvildt forvaltes med få undtagelser ukoordineret ~~inden for enkelte eller få ejendomsskel~~. Den ukoordinerede forvaltning af kron- og dåvildt er ikke bæredygtig. Fraværet af en bæredygtig forvaltning har konsekvenser i forhold til de overordnede bæredygtighedskategorier: biologi, økonomi og det sociale."

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Vi havde en god snak.
- Problemformulering er i orden, men kan skærpes.
- Man kan skære problemformuleringen skarpere, fx det med "enkelte/få ejendomsskel" – skal det være med?
- Udfordringer m. frivillighed og øvrige forstyrrelser (andet end jagt, red.)
- Jagtlovgivningen fungerer ikke til det større hjortevildt

GRUPPE 7

Som udgangspunkt er gruppen enige i formuleringen.

Dog skal der fokus på:

- Det skal sikres at alle "er med" – lovgivning
- Mere viden – både jægere og arealforvaltere + naturbrugere

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Langt henad vejen er den fin, men der skal suppleres lidt
- De personlige behov har fyldt mere end dyrenes tarv hidtil.
- Indberetning af det store hjortevildt – man kunne komme langt med en app
- Vi tager som regel meget udgangspunkt i de andre (fx jægere og lodsejere), men naturbrugere bør måske indtænkes i højere grad. De har også en påvirkning. Endda i meget stort omfang.

GRUPPE 8

- Ingen særlige kommentarer til problemformuleringen

- Løbende indberetninger – mere og bedre data. Giver en løbende tilpasset forvaltning.
- Forvaltning på bestandsniveau – IKKE på individ eller ejendomsniveau.
- Forvaltning skal være koordineret uanset niveau.
- Konkretisering af konsekvenserne under:
 - Biologi
 - Økonomi
 - Sociale
- Præcisering af interessekonflikter ift. "bæredygtighed"
- Hvilke konsekvenser har en ikke-bæredygtig forvaltning?
- Præcisering af fordele og gevinster med opnåelse af mål. Hvad er fokus?
- Uddybning af delelementer

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Intet at tilføje.

GRUPPE 9

Gruppe 9 havde ikke nedskrevet deres drøftelser, alle noter er derfor fra plenumpræsentationen.

- Der var en god stemning og god tone til vores drøftelser.
- Problemformuleringen er dækkende på nogle punkter, og blød på andre. Alle kan tale sig ind i den hvis den bliver for blød, og dreje den til deres interesse og fordel, og det kan godt være et problem. Der bør arbejdes med den, måske helt omskrive.
- Hvad er det for en vinkel på hjortevildtforvaltning vi vil have? Hvilket syn? En så naturlig bestand som muligt med egen funktion i økosystemet, eller maksimering ift. menneskelige behov?
- Skalaen skal defineres. Bestandsniveau, regionalt eller nationalt?
- Jægerstanden skal dygtiggøres – uvidenhed bør være en del af problemformuleringen

OPSAMLING PÅ TEMA 1 VED CLAUDS LIND

Som afrunding på tema 1 var Claus Lind (CL) – medlem i NHG for Danmarks Jægerforbund – blevet bedt om at lave en opsamling med sine refleksioner over det han har hørt i gruppepræsentationerne.

- CL hæfter sig ved problemformulering kontra virkemidler
 - Der er en stor lyst til at komme videre, og derfor glider snakken hurtigt over på virkemidler. Men CL tror det er vigtigt først at blive enige om hvad problemet er. Derfor er det vigtigt at tage snakken om problemformuleringen.
- Hæfter sig ved at alle grupper generelt synes problemformuleringen var dækkende, men med få justeringer.
- Ift. problemformuleringen, påpeger CL at man altid har lov til at vende tilbage og rette i den. Det er OK at blive klogere.
- Uddannelse er stadig så stor en udfordring, at det må adresseres i problemformuleringen. Hvert år kommer der nye jægere til, så det er en kontinuer problemstilling.
- "Koordineret" og "kollektiv" opgave – det må gerne fylde mere i problemformuleringen.
- Det nytter ikke noget at forsøge at skabe en "one size fits all" – der skal stadig være regionale forskelle
- Data (eller mangel på data, red.) er stadig så stort et problem, så vi SKAL være dygtigere på datafronten.

- Bæredygtighedsbegrebet? Hvad indeholder det? Indholdet flytter sig over tid og det opfattes forskelligt. Hvor står vi henne? Vi skal blive klogere.
- Det kollektive, koordinerede, uddannelse, data, regional opgave og bæredygtighed. Det må være ordene for problemformulering. Så tager vi virkemidlerne senere.

Kommentarer og tilføjelser

- HPH: Bæredygtighed er ikke et videnskabeligt begreb, men et værdibaseret begreb, som alle skal bidrage til at definere

TEMA 2: ETIK, DYRENES BIOLOGISKE BEHOV & ØKOSYSTEMFUNKTIONER

OPLÆG: "KRONDYR OG DÅDYR – BIOLOGISKE TILPASNINGER OG ROLLE I NATUREN"

Peter Sunde, professor i anvendt pattedyr-biologi på Aarhus Universitet.

Peter Sunde holdt oplæg om kron- og dådyrs biologi og adfærd, med henblik på at forklare, hvorfor man observerer det man gør, og hvad en forvaltning på dyrenes præmisser så rent faktisk vil sige.

Peter Sundes PowerPoint præsentation kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

OPLÆG: "DEN FORVALTNINGSMÆSSIGE OG REKREATIVE PRAKSIS"

Jacob Skriver, skovfoged/skytte i Jægersborg Dyrehave.

Jacob Skriver holdt oplæg om den forvaltningsmæssige og rekreative praksis med afsæt i en række betragtninger fra Jægersborg Dyrehave, samt øvrige erfaringer han har gjort sig rundt om i landet.

Jacob Skrivers PowerPoint præsentation kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

GRUPPEDRØFTELSE TEMA 2

Med afsæt i de to oplæg blev de tværregionale grupper bedt om at drøfte spørgsmålet:

"Hvilke behov er der for forandringer af vores nuværende forvaltningsmæssige og rekreative praksis vedr. kron- og dådyr, ud fra et etisk perspektiv?"

På skift præsenterede grupperne tirsdag morgen (den 9. april) deres temadrøftelser i plenum. Deres egne nedskrevne noter i gruppedrøftelserne er gengivet nedenfor, såvel som øvrige tilføjelser og kommentarer ifm. præsentationerne.

GRUPPE 1

- Fodring – forbyd det
- U hensigtsmæssigt stort jagttryk m. lavt udtag og skæv afskydning
- De store jagter afholdes typisk for sent
 - Afskydning nås ikke
 - U hensigtsmæssigt ift. dyrenes biologi
- Ikke fungerende forvaltning driver uheldig udvikling med flere store hegn i landskabet
 - Skæmmer og påvirker også andre arter

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Vi har endnu ikke hørt et godt argument for fodring

GRUPPE 2

- Fodring
 - Findes korrekt fodring? Generelt ønske om forbud

Hegn

- Kan hegn gøres rigtigt? Bedre samarbejde om hegn.

Jagt

- Jagttid på kalve i august

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Peter Sunde var hentet ind til gruppedrøftelserne for at bidrage med viden og input.
- Kan man fodre på en rigtig måde? Fx vildtagre og foder på rod?
- Ang. jagttid på kalve i august, vil det kunne bidrage til at mindske skader
- Etik ift. at afskyde kalve, var noget der blev snakket om i gruppen. Hvad sker der fx når "Hr. og Fru Danmark" får øje på det?

GRUPPE 3

- Fællesjagter med fokus på kalve
- Udfordringer ved hegning
- Afsætning af kød
- Jagttid
- Fodring / etisk korrekt

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Gruppen fik bistand fra oplægsholder Jacob Skrivers til drøftelserne
- Ad punkt 2) Hegning i mange forskellige forstande.
- Nemmere og bedre afsætning vil gøre det mere lukrativt for jægere

GRUPPE 4

Dyretisk perspektiv – vi står på vildtets side

- Forstyrrelse/effektiv jagt
- Ingen fodring (udlagt)
- Kollektivt ansvar – ikke "dine" eller "mine" dyr

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Er dyrene trængte og behøver udlagt foder, bør vi nok heller ikke gå på jagt efter dem
- Ang. "Effektiv jagt" – så stort udtag som overhovedet muligt, så effektivt som muligt. Det vil sige i stedet for mange små udtag og mange forstyrrelser, så få forstyrrelser og med tilstrækkeligt stort udtag til at gøre en forskel.

GRUPPE 5

- Hvad, hvor og hvornår.
- Jagt tilladt på helt små arealer
- Jagttryk (for stort)/frekvens
- Udtag af de rigtige dyr
- Udtag af rette mængde/antal
- Fodring
- Zonering
- Reduktion af jagttryk
- Mindske fri fladefærd i døgndrift
- Nudging
- Regulering af publikums adgang i skove
- Opsætning af hegn

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Ang. fodring – er det etisk i orden at fodre dyrene sammen, for så at skyde til dem?
- Ang. hegn: Kommer mange hegn i terrænet. Det hindrer bevægelighed. Er det i orden? No-gen sætter desuden store dyrehegn op, det er ikke kønt.
- Hvad skulle skydes i aldersfordeling, hvor henne? I skov? Og hvornår?
- Ikke kun jagtarealer, men også andre brugere og aktiviteter i skoven
- Om vinteren skal dyrenes "ha' fred", men hvornår er det efterhånden vinter i Danmark?! Der er aktivitet fra naturbrugere hele tiden.
- Jagt på kalve i august synes ikke sandsynligt.

GRUPPE 6

Jagtudøvelse

- Jagtparole, præcisering af hvad der skal skydes og konsekvent opfølgning
- Forstyrrelser – få forstyrrelser med stort udtag ad gangen
- Udfordring i at jagten fungerer som social begivenhed – mange jagter af hensyn til geninvitationer.
- Jagt på andet vildt end hjortevildt forstyrrer også

- Økonomi over vildtets tarv
- Jagtformer – noget forstyrrer meget mere end andet
- Øget viden
- Viden og information
- Ældre jægere har større udfordringer end yngre jægere

Jagttegnundervisning

- Bedre jagttegnundervisning
- Trinvis jagttegn, basis jagttegn, skydeprøver, hjortevildtbevis.....
- Er jagtprøven bygget rigtigt op? En hagluddannelse, en riffeluddannelse
- Riffeljagt er relativt ny for menigmand

Forstyrrelser

- Anden forstyrrelse end jagt har også betydning

Fodring

- Giver en kunstig høj bestand i et område, kan give naboen problemer
- En sammenfodret bestand kan føre til hegn hos naboen for at mindske skaderne
- Hvorfor fodre en stor bestand?
- Hvem er imod fodringsforbud?

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Intet at tilføje.

GRUPPE 7

- Styr på/begrænsning/forbud mod fodring
- Fokus på afskydning af de "rigtige" dyr
- Fokus på jagttryk
- Fokus på "øvrige" forstyrrelser
- "Hjortevildtreservater" i forskellige perioder kan overvejes
- Desuden havde gruppen en lang snak om "hegningens kompleksitet"

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Rigtig afskydning vil sige at man ikke skyder mødre fra kalve

GRUPPE 8

- Behov for forandring? JÅ!
- Det etiske aspekt i at forvalte bestande frem for at forvalte hjortevildt som småvildt
- Forvaltningsmæssigt → kronvildtets egne "behov"
- Praxis ift. rekreativt → Jagttryk, ejendomsstrukturer, friluftsliv

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Det etiske forandrer sig
- Flyt fokus til dyrenes behov, ikke det menneskelige individ
- Fælles forståelse for dyrenes ve og vel/dyrenes tarv

GRUPPE 9

Tag fat i de grundlæggende problemer og ikke symptombehandling. Der er fx behov for at se på:

- Jægernes adfærd før der ses på andre rekreative påvirkninger
- Større hensyn til dyrenes biologiske behov
- U hensigtsmæssig fodring
- Jagttid og stor forstyrrelse om vinteren, hvor dyrene har behov for ro
- Vi skal gå fra ejendomsforvaltning til populationsforvaltning = mulighed for at sætte bestandsmål.

Generelt

- Gå i gang med at lave/understøtte forandringer mens der samles yderligere data. Vent ikke på yderligere data.

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Vi har skrevet det op for at skabe opmærksomhed i den videre snak. Om det er symptombehandling eller løsning.
- Rekreative forstyrrelser? Hellere starte med fokus på de jagtlige, som nok er den største forstyrrelse.
- "Se at komme i gang, så samler vi data og forbedrer undervejs"

TEMA 3: SAMFORVALTNING

OPLÆG: "SAMFORVALTNING I PRAKSIS – REFLEKSIONER FRA FANØ"

Jan Holm, Jagtleder og repræsentant for Krondyrgruppen Fanø

Jan Holm holdt oplæg om hvordan samforvaltning fungerer i praksis på Fanø, hvor de nutidige kron dyr ankom omkring år 2000.

Jan Holms PowerPoint præsentation kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

OPLÆG: "SAMFORVALTNING I PRAKSIS – REFLEKSIONER FRA OVSTRUP"

Kaj Nygaard Jepsen, tidligere landmand, ved Ovstrup hede, Holger Jensen, ejer af naturejendom og jæger, og Thomas Holst Christensen, driftsansvarlig v. Aage V. Jensen Naturfond.

Alle tre oplægsholdere har været tilknyttet forskningsprojektet 'Kronvildt – viden, værdier og værktøjer' (2018-2023) som var et samarbejde mellem Aarhus Universitet og Aage V. Jensen Naturfond, samt lokale nabolodsejere og jægere, omkring det af Fonden ejede Ovstrup Hede i Midtjylland. Oplægsholderne fortalte om deres erfaringer med samforvaltning set fra en landmands, jægers og naturfonds vinkel.

Kaj Jepsens, Holger Jensens og Thomas Christensens PowerPoint præsentation kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

OPLÆG: "FORVALTNING ELLER FORTVIVLELSE – HJORTEVILDTFORVALTNING ELLER MENNESKEFORVALTNING"

Ole Holm, tidligere formand i Kronhjorte.dk

Ole Holm fortalte om sine erfaringer og refleksioner fra samforvaltning 'Kronhjorte.dk' lokaliseret omkring Vorbasse, Syddanmark.

Ole Holms PowerPoint præsentation kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

GRUPPEDRØFTELSER TEMA 3

Med afsæt i de tre oplæg blev grupperne bedt om at drøfte spørgsmålet:

"Hvad skal der til for at samforvaltning kommer til at fungere?"

På skift præsenterede grupperne tirsdag morgen (den 9. april) deres temadrøftelser i plenum. Deres egne nedskrevne noter i gruppedrøftelserne er gengivet nedenfor, såvel som øvrige tilføjelser og kommentarer ifm. præsentationerne.

GRUPPE 1

- Kan ikke ske alene ad frivillighedens vej
- Samforvaltning skal ske til gavn for alle parter
 - Mulighed for fordele ved organisering og ulemper/begrænsninger ved at stå udenfor

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

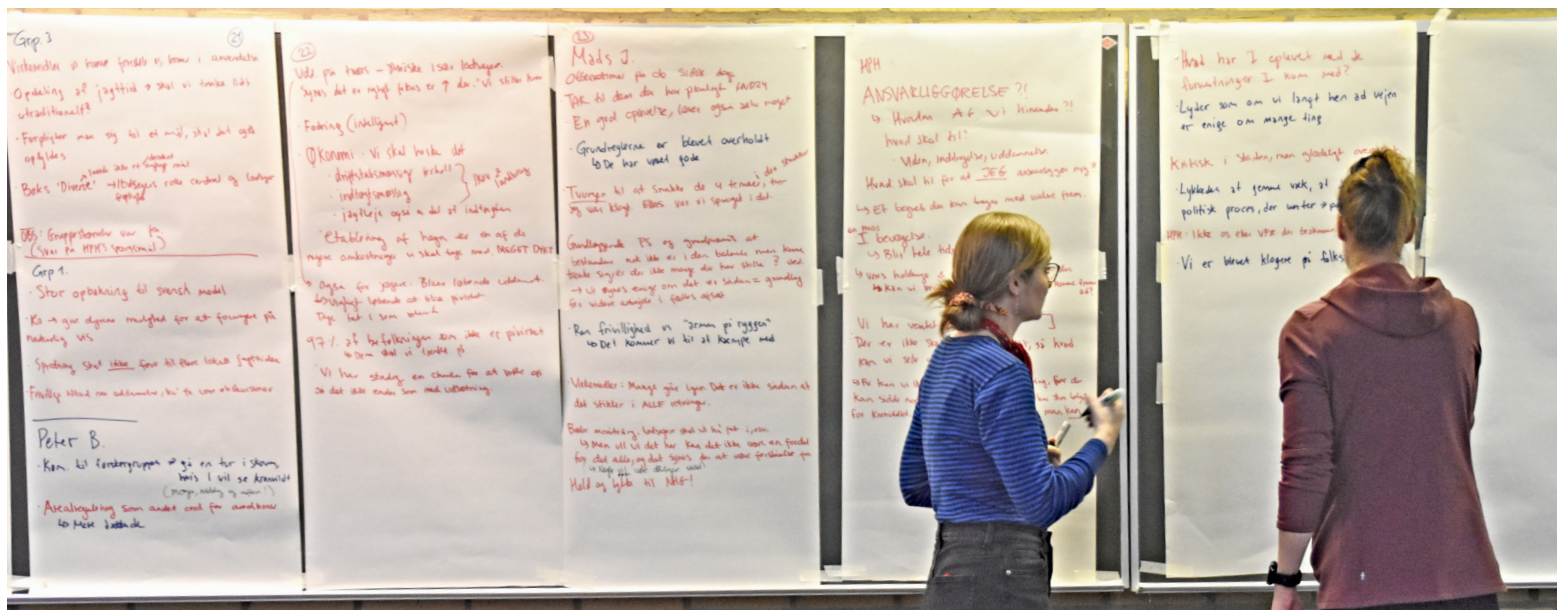
- Kræver lovgivning der skaber incitament

GRUPPE 2

- Samforvaltning skal komme 'nedefra'
- Jagttider kan være motivation for samforvaltning
- "Gulerod" nødvendig for samforvaltning
- Bedre muligheder for afsætning af nedlagt hjortevildt

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Samforvaltning skal komme nedefra, det skal ikke være noget der trækkes ned over grupperne. Derfor er en gulerod nødvendig.
- En gulerod kan fx være øget jagttid på kalve og noget med hjorte.
- Ang. den nuværende jagttid i januar, skal måske inddrages hvis man ikke er med i samforvaltningen. En gulerod for samforvaltning kan så være, at man kan åbne for jagttid på hinder og kalve i januar.

GRUPPE 3

- Samforvaltning IKKE frivilligt (lovgivning)
 - Gulerod
 - Pisk
- Øget vidensniveau
- Lovgivning på vildtets side

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Skal det fungere i praksis, skal det ikke være frivilligt.
- Lovgivning der giver incitament for at indgå, og repressalier hvis man overtræder reglerne
- Øget viden og bedre forståelse for sammenhængen, kan fremme forståelsen for hvorfor noget er en god idé

GRUPPE 4

- Kollektivt ansvar
- Ildsjæle
- Supportfunktion
- Samforvaltning skal følges af incitamenter
- Konflikterne skal håndteres
- Frivillighed gør det ikke alene

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Vdr. ildsjæle/supportfunktion: Der skal være noget rygdækning

GRUPPE 5

Jagten	Anvendelse af arealer	Økonomi	Afsætning	Lovgivning
Kun hjortejagt		Økonomi til bl.a. sekretariatsbistand	Fælles afsætning +håndtering	Behovsdifferentieret lovgivning
Kvoter				Lovgivning skal til.
Små arealer må alene jage hjortevildt i samforvaltning	x			Fx riffeljagt tilladt >10 ha
Øgede jagttider + natjagt				Hjortejagt > 50 ha, kun tilladt i samforvaltning

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Gulerod er en god idé
- Tror ikke på frivillighed
- Hvis man kun må skyde hjorte i samforvaltningsområder, så vil det nok få nogen med.
- Natjagt som et privilegie?
- Der er mange elementer at skrue på.
- Hvordan får vi de større ejere med? Det er et problem. "Fanø modellen" har måske svaret på det.

GRUPPE 6

- Spørgsmålet er om samforvaltning kan lade sig gøre med frivillighed
- I områder med store lodsejere (fx Naturstyrelsen) er det vigtigt at disse er med
- Økonomi til at der er folk der styrer og samler data
- Det er lettere at få et samarbejde op at stå, mens der kun er en lille bestand
- Frivillighed kan være svært
- Der skal være et overordnet regelsæt, der kan styres efter
- Et stærkt formandskab er nødvendigt hvis der skal styres en lokal gruppe
- Den private ejendomsret opleves som en hindring
- Arealgrænsen på 1 ha er alt for lille, når det drejer sig om jagt på stort hjortevildt
- Håndtering af spørgsmål om økonomi, jagtudleje, særinteresser
- Pille hjortene ud af ligningen med en meget kort jagttid tidligt på sæsonen, så er der plads til at samforvalte hundyr og kalve.

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Punkt 1 vurderes til at være essensen i det.

GRUPPE 7

- Vigtigt at det er lodsejere og ikke jagtlejere der indgår i forpligtende samarbejde
- Hvis du arbejder med samforvaltning: Glem de få der ikke vil være med – og vær ikke "tynd-hudet"
- Samforvaltning er ikke kun fællesjagt – men også:
 - Målsætninger
 - Organisering/optælling
 - Afsætning af kød
 - Enighed om fodring
- Tyskland: "Hegering" – dvs. "Ingen jagt uden enighed"
- Svensk model kan være en mulighed. Kun lov til at skyde kalv hvis du ikke er med.

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Ang. størrelsen på forvaltningsområderne, kan man også tænke på de biologiske bestandsforhold. Men det skal også være til at overskue at komme i gang. "Hvordan kagen skal skæres" er en udfordring, der skal håndteres.

GRUPPE 8

- "Pisk"
 - Begrænsede jagtlige muligheder 'udenfor' samforvaltningsområder gennem den generelle lovgivning (dvs. kun tilladelse til at skyde kalv)
- "Gulerod"
 - Øgede muligheder
 - Tid
 - Metoder
 - Hind/hjort
- Fælles forståelse/vidensniveau

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Når ikke langt med frivillighed, der skal lovgivning til.
- Slå lidt med pisken først, så der er generelle få jagtmuligheder uden for områder (fx kun mulighed for at afskyde kalv), og så flere muligheder indenfor områderne.

GRUPPE 9

- Det skal kunne betale sig at 'være med'.
— Modsat skal det være ufordelagtigt at stå udenfor
- Vi skal (turde) starte et sted. Det perfekte må ikke blive det godes fjende.
- Definition af samforvaltningsområder.
- Fælles spilleregler nødvendigt
- Behov for sanktioneringsmuligheder
- Krav om løbende og detaljeret udbytteindberetning
- Krav om dokumentation af grundlag for afskydning af hjort

Kommentarer og tilføjelser fra øvrige i gruppen

- Vi blev ikke helt færdige med at snakke pisk/gulerod, men det kan fx være noget med handyrene.
- Hvad afgrænser et samforvaltningsområde? Vi kom ikke frem til noget konkret.
- Der skal være spilleregler. Bliver det for 'elastisk' kan man tabe incitament til at deltage.
- Dokumentation af hjortedyr – man skal kunne dokumentere at der er et bæredygtigt grundlag at kunne skyde hjorte ud fra, før man kan få lov at skyde nogle. Rent biologisk er der nemlig ikke et behov for at afskyde hjorte, så der sker ikke noget ved at man ikke får tildelt en sådan tilladelse. Det er derfor en biologisk uproblematisk tilgang.

OPSAMLING PÅ TEMA 2 OG TEMA 3

ved Henrik Bertelsen

Som opstart på dag 2 og afrunding på førstedagens tema 2 og tema 3 var Henrik Bertelsen (HB), medlem i NHG for Landbrug og Fødevarer, blevet bedt om at lave en opsamling efter gruppepræsentationerne tirsdag morgen (den 9. april) med sine refleksioner på grupperes drøftelser.

Ad Tema 2

- Etik er blevet diskuteret ift. dyrene – men hvad med omverdenen?
— I omverden har vi et muligt etisk problem ift. store parader
— Hvad er i bund og grund etisk forsvarligt?
— Må man skyde kalv i august? Er det etisk i orden?
- Fodring: Ingen synes fodring er godt – eller rettere; 'uintelligent' fodring er ikke godt. Dvs. at ingen synes det er smart at udlægge store dynger af foder, men foder på rod er måske ok?!
- Hvad betyder det hvis man ikke må fodre? Hvilke konsekvenser fører det til?
- Landbruget har tidligere fremsat et forslag om effektive vildtagre.
- Vdr. hegn: Vi ved at hegn er løsningen på markskader. Det er stadig der vi er nu.

Ad Tema 3

- Samforvaltning – det bliver svært, men der er enighed om dette. Ingen har sagt at det er en dårlig idé.
- Fjerne hjortene fra ligningen? Der ligger en drøftelse her. Man kan ikke bare fjerne dem, man er nødt til stadig at tage dem i betragtning.
- Kan man nå til den fælles konklusion, at samforvaltning er det rigtige at gøre, er det måske OK at ikke alle nødvendigvis får noget ud af det.
- Ang. 1 ha-grænsen – duer den overhovedet til noget som helst?!
- Samforvaltning bliver et kæmpe arbejde. Hvem skal stå for det, hvem betaler, osv.? En sagde "man skal bare have et stærkt formandskab, der siger at sådan er det bare." Jeg tror ikke på, at alle bliver enige.
- Ang. dem der vil stå udenfor samforvaltning, skal man også være opmærksom på at sanktioner vil kunne opleves som urimelige af nogle.

Henrik Bertelsen afsluttede med at konkludere, at vi kommer langt og har gode drøftelser, og vi kan nok se nogle løsninger langt henad vejen. Den største bekymring er, at vi ikke nødvendigvis får det implementeret, men jo mere vi kan blive enige om, desto bedre.

AFTENFOREDRAG: "ETIK OG HJORTEVILDTET I SIN EGEN RET"

ved Jes Lynning Harfeld

Som aftenarrangement og afrunding på dag 1 var, Jes Lynning Harfeld, filosof ved Aalborg Universitet, inviteret til at holde oplæg om etik og hjortevildtet 'i sin egen ret'.

Jes Harfelds' Powerpoint-præsentation kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

TEMA 4: MÅLSÆTNINGER OG VIRKEMIDLER

OPLÆG: "NATURSTYRELSENS OVERVEJELSER OM FORVALTNING AF HJORTEVILDT"

Mads Jensen, kontorchef i Naturstyrelsen – Natur & biodiversitet

Mads Jensen fortalte om Naturstyrelsens overvejelser om forvaltning af det store hjortevildt og hvorledes Naturstyrelsen gerne vil indgå som en mulig partner i samforvaltning.

Mads Jensens Powerpoint-præsentation kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

OPLÆG: "ADAPTIV FORVALTNING"

Jesper Madsen, professor v. Aarhus Universitet, Center for Adaptiv Naturforvaltning

Jesper Madsen holdt oplæg om adaptiv forvaltning med udgangspunkt i sine erfaringer med gåseforvaltning. Han gav indblik i den adaptive arbejdsproces og lagde især vægt på at adaptiv forvaltning, modsat hvad mange tror, ikke skal anses som "nyt krydderi på gammel suppe" men snarere et "change of mindset". Med udgangspunkt i den adaptive forvaltning for gæs lagde Jesper Madsen vægt på at arbejdet med en adaptiv forvaltning for hjortevildtet stadig kun befinder sig i opstartsfasen. Der manes bl.a. til tålmodighed for processen og forståelse for at det handler om 'learning while doing'.

Jesper Madsens Powerpoint-præsentation kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

OPLÆG: "FÖRVALTNING AV KRONVILT OCH DOVVILDT I SVERIGE"

Anders Jarnemo, svensk hjortevildtekspert og forsker. Beskæftiger sig primært med hjortevildt i Skåne

Anders Jarnemo holdt oplæg om forvaltningserfaringer fra Sverige med et primært fokus på kronvildtforvaltning og hvorledes der med 'den svenske model' er forskel på jægeres jagtmuligheder afhængigt af hvorvidt man indgår eller ej i samforvaltning. Den gældende praksis for dåvildtforvaltning blev også berørt.

Anders Jarnemos Powerpoint-præsentation kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

OPLÆG: "NÅ MÅLENE – OG TÆNK UD AF BOKSEN"

Mads Flinterup, klima- og biodiversitetschef ved Hedeselskabet.

Mads Flinterups oplæg handlede om, hvordan man kan tænke ud af boksen ift. forvaltning, og stadig nå målene.

Mads Flinterups PowerPoint-præsentation kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

GRUPPEDRØFTELSE TEMA 4

Inden grupperne påbegyndte deres gruppedrøftelser, delte Hans Peter Hansen to af sine foreløbige refleksioner som indspil til det forestående gruppearbejde.

1. Frivillighed vs. regulering

- Frivillighed alene gør det ikke. Skal bakkes op af nogle rammer – hvad skal det bakkes op med?
- I Miljøministerens brev er der en "kattelem" i form af formuleringen "Jeg vil derfor bede Rådet om forvaltningsmæssige forslag baseret på frivillige ordninger og eventuelt andre relevante virkemidler" – det kan tolkes som en invitation til at se på virkemidler, der støtter frivilligheden

2. Der er generelt talt meget lidt om lodsejere

- Lodsejerne bestemmer i sidste ende, og derfor skal de ikke glemmes i ligningen. Det handler ikke kun om jægere.

Til gruppedrøftelserne for tema 4 lød spørgsmålet:

"På baggrund af jeres overvejelser om virkemidler, diskuter virkemidler til en bedre forvaltning og indføj dem i skemaet."

Alle grupper fik på forhånd udleveret et målsætningsskema i stort format, hvori de af NHG vedtagne målsætninger var trykt. I hierarkiet var der gjort plads til at grupperne kunne indskrive deres forslag til virkemidler, såvel som tilføje nye målsætninger hvis de fandt det nødvendigt.

Alle grupper præsenterede efterfølgende deres forslag til virkemidler, samt deres øvrige ændringer og forslag, i plenum.

For hver af grupperne er deres målsætningshierarki gengivet i det følgende. Grøn skrift indikerer gruppens forslag. Røde overstregninger er når gruppen har ment noget skulle fjernes eller flyttes. Tilføjelser, uddybninger og kommentarer til præsentationerne er også gengivet.

GRUPPE 1

Strategisk mål: Opnå en bæredygtig forvaltning med sunde bestande af kron- og dåvildt i overensstemmelse med Vildtforvaltningsrådets opsatte målsætninger						
Grundlæggende mål						
Opnå en bedre bestands-sammensætning på køn og alder	Optimere hjortevildtets økosystem-tjenester	Opnå en bedre spredning	Minimere skaderne på land- og skovbrug	Ændret adfærd som fører til jagt i overensstemmelse med de jagtetiske regler	Pilotprojekt	Uddannelse
Operationelle mål						
Kønsforholdet skal på det lokale niveau tilstræbes at være 1:1 (NHG finder under 1:1,5 acceptable) På lokalt niveau skal alderssammensætningen af både han- og hundyr sikre, at der findes individer i alle aldersmæssige udviklingstrin 5% af forårsbestanden af den samlede bestand skal være hjorte på hhv. min. 8 og 6 år efter jagtsæsonen for hhv. kron- og dåhjorte.	Hjortevildtet som økosystem-forvalter (skabe biodiversitet)	Bestandene skal spredes til egne, hvor de er ønskede af de respektive regionale grupper Befolkningen skal sikres bedre muligheder for at opleve hjortevildtet	Færre skader på mark og i skov Forsøg med tidligere jagttid på kalve og smådyr (v. anstand) m. afskydningsmål	Jagten skal udøves i overensstemmelse med VFR's etiske regler Hjortevildtet i sin egen ret (hensyn til dyrenes økologiske og sociale behov) Uddannelse og formidling af årsagssammenhæng. Kendskab til konsekvenser social kontrol	Plus: Tidligere jagttid Udvidet værktøjer (termisk, skumringsjagt, mm.) Lang jagttid på hjort m. afskydningsmål Mulighed for uddannelse Minus: Ingen skumringsjagt Kort jagttid på hjorte Sprosserefredning (evt. kun kalve)	Forudsætning for udvidet muligheder/hjælpe midler Udvidelse af den eksisterende uddannelse for riffeljagt (+artskendskab, + etik, + sikkerhed, + forvaltning)
Forslag til virkemidler						
Ingen brunstjagt. Sprosserefredning og lang jagttid. Kort jagttid (hjort) uden for brunsten De svenske modeller	Ophør med fodring Ophør med landbrugsafgrøder i skoven Fokus på naturlige fødekilder Ro	Områder hvor der sikres ro, men oplevelsesmuligheder Uklart om der er ønske om mere spredning? - Ingen ønsker flere lokale jagttider				
Pilotprojekt efter svensk forbillede						
Uddannelse						

Kommentarer og tilføjelser fra de øvrige i gruppen

- Stor opbakning til den svenske model
- Ro → Give dyrene mulighed for at fouragere på naturlig vis
- Spredning skal ikke føre til flere lokale jagttider
- Frivillige tilbud om uddannelse kunne fx være ekskursioner

GRUPPE 2

Strategisk mål: Opnå en bæredygtig forvaltning med sunde bestande af kron- og dåvildt i overensstemmelse med Vildtforvaltningsrådets opsatte målsætninger					
Grundlæggende mål					
Opnå en bedre bestands-sammensætning på køn og alder	Optimere hjor-tevildtets økosy-stem-tjenester	Opnå en bedre spredning	Minimere ska-derne på land- og skovbrug	Ændret adfærd som fører til jagt i overensstemmelse med de jagtetiske regler	Bestandsmål på nationalt og regio-nalt niveau
Operationelle mål					
Kønsforholdet skal på det lokale niveau tilstræbes at være 1:1 (NHG finder under 1:1,5 acceptable)	Hjortevildtet som økosystemforval-ter (skabe biodi-versitet)	Bestandene skal spredes til egne, hvor de er ønskede af de re-spektive regionale grupper Befolkningen skal sikres bedre mu-ligheder for at op-leve hjortevildtet	Færre skader på mark og i skov	Jagten skal ud-øves i overens-stemmelse med VFR's etiske regler	Hjortevildtet i sin egen ret (hensyn til dyrenes økolo-giske og sociale behov)
På lokalt niveau skal alders-sammensætningen af både han- og hundyr sikre, at der findes individer i alle alders-mæssige udviklingstrin					
5% af forårsbestanden af den samlede bestand skal være hjorte på hhv. min. 8 og 6 år efter jagtsæsonen for hhv. kron- og dåhjorte.					
Forslag til virkemidler					
Fredning af hjorte større end spidshjorte i 'x' år	Stop fodring		Tillad brug af natkikkertsigte i særligt belastede områder (og jagt/ regulering...) Forøge minimum-sareal hvor jagt er tilladt	Bedre uddannelse af jægere og æn-dret fokus på jagt-prøvepensum	
Kortere jagttid på hjorte større end spidshjorte					
Jagttid på kalv & hind før brunsten					
Ingen jagt på hjorte på tryk-jagt					
Ingen brunstjagt					
Arealkrav på hjorte					
Kun hjortejagt i januar					
Kun hjortejagt hvis man sam-forvalter					
Kvoter (ligesom dansk lakse-fiskeri)					

Kommentarer og tilføjelser fra de øvrige i gruppen

- Vi var "enige om at være uenige"
- Nr. 1 (om bedre bestandssammensætning, red) var den sværeste
- "Fiskeriet ikke ejendomsret" – kan man drage en parallel til laksefiskeri?!

GRUPPE 3

Strategisk mål: Opnå en bæredygtig forvaltning med sunde bestande af kron- og dåvildt i overensstemmelse med Vildtforvaltningsrådets opsatte målsætninger					
Grundlæggende mål					
Opnå en bedre bestands-sammensætning på køn og alder	Optimere hjortevildtets økosystem-tjenester	Opnå en bedre spredning	Minimere skaderne på land- og skovbrug	Ændret adfærd som fører til jagt i overensstemmelse med de jagtetske regler	Diverse
Operationelle mål					
Kønsforholdet skal på det lokale niveau tilstræbes at være 1:1 (NHG finder under 1:1,5 acceptable) På lokalt niveau skal alderssammensætningen af både han- og hundyr sikre, at der findes individer i alle aldersmæssige udviklingstrin 5% af forårsbestanden af den samlede bestand skal være hjorte på hhv. min. 8 og 6 år efter jagtsæsonen for hhv. kron- og dåhjorte.	Hjortevildtet som økosystemforvalter (skabe biodiversitet)	Bestandene skal spredes til egne, hvor de er ønskede af de respektive regionale grupper Befolkningen skal sikres bedre muligheder for at opleve hjortevildtet	Færre skader på mark og i skov	Jagten skal udøves i overensstemmelse med VFR's etiske regler Hjortevildtet i sin egen ret (hensyn til dyrenes økologiske og sociale behov)	
Forslag til virkemidler					
Afkort jagttid på handyr Kvoter en mulighed Sprossefredning en mulighed Ny opdeling af jagttid – korte perioder/ugedage	Ro på naturarealer Reelt forstyrrelsesfri områder, der understøtter dagaktiv adfærd Gamle hinder der spreder sig i biotopen og udnytter hele fødegrundlaget (familierudlerne) Ingen fodring	Måltrettet jagttryk (lokal fredning, intelligent ny form for jagtudøvelse, arealbegrænsning)	Intelligent brug af aflastningsarealer Øget viden om effekt af vildtaf-værngningsmidler Udbredelse af viden om effekt af de enkelte virkemidler Hegning virker og er svært at komme uden om Aftalt og eksekveret afskydning Regulering fortsat en mulighed evt. udvidede muligheder hvor store problemer opstår	Uddannelse i vildtets biologi Uddannelse i jægerhåndværk/skydning Fokus på social kontrol Oplysning til/uddannelse af 'de 97%' Styrket datagrundlag – nye metoder til tvungen indberetning hurtigt. Vægt/sundhed-app	Lodsejerens rolle er central Strukturudviklingen i landbruget og skovbruget påvirker jagten/forvaltningen ved at det giver større ejendomme, hvoraf en større andel er med udlejet jagt Økonomien har stor betydning for jagtudøvelsen

Kommentarer og tilføjelser fra de øvrige i gruppen.

- Vi har beskæftiget os med virkemidler, vi kunne forestille os komme i anvendelse
- Opdeling af jagttid → skal vi tænke lidt utraditionelt?!
- Forpligter man sig til et mål, skal det også opfyldes
- Boksen med 'diverse' (hedder diverse fordi det ikke er ét decideret mål): Lodsejers rolle er central – lodsejers forpligtelse.
- HPH: Hvordan fungerede gruppestørrelsen?
 - Svar: Gruppestørrelsen var fin.

GRUPPE 4

Strategisk mål: Opnå en bæredygtig forvaltning med sunde bestande af kron- og dåvildt i overensstemmelse med Vildtforvaltningsrådets opsatte målsætninger					
Grundlæggende mål					
Opnå en bedre bestands-sammensætning på køn og alder	Optimere hjortevildtets økosystem-tjenester	Opnå en bedre spredning	Minimere skaderne på land- og skovbrug	Ændret adfærd som fører til jagt i overensstemmelse med de jagtetiske regler	Øget viden blandt jægere og lodsejere
Operationelle mål					
Kønsforholdet skal på det lokale niveau tilstræbes at være 1:1 (NHG finder under 1:1,5 acceptable) På lokalt niveau skal alderssammensætningen af både han- og hundyr sikre, at der findes individer i alle aldersmæssige udviklingstrin 5% af forårsbestanden af den samlede bestand skal være hjorte på hhv. min. 8 og 6 år efter jagtsæsonen for hhv. kron- og dåhjorte.	Hjortevildtet som økosystemforvalter (skabe biodiversitet)	Bestandene skal spredes til egne, hvor de er ønskede af de respektive regionale grupper Befolkningen skal sikres bedre muligheder for at opleve hjortevildtet	Færre skader på mark og i skov (skala)	Jagten skal udøves i overensstemmelse med VFR's etiske regler Hjortevildtet i sin egen ret (hensyn til dyrenes økologiske og sociale behov)	Data
Forslag til virkemidler			Samforvaltning		
Regionale bestandsmål - afskydningsmål Jagtider på køn (hjort - kort) Indberetningssystem Samforvaltning	Mere viden Regulere forstyrrelser (alle typer)	Regionale bestandsmål - afskydningsmål	Regionale bestandsmål - afskydningsmål	Viden	Tvungen uddannelse til riffeljægere

Kommentarer og tilføjelser fra de øvrige i gruppen

- Indberetningssystem så lettilgængeligt som muligt - hurtigt og på stedet.
- Mere erfaring vedr. dynamikker/økosystemtjenester
- Kan vi bruge forstyrrelser til at styre vildtet?
- Ang. skader på mark/skov - vigtigt at få en drøftelse af skalaen. Er det fx et par dyr eller hundredvis? Enkelte træer eller et stort område? osv.

GRUPPE 5

Strategisk mål: Opnå en bæredygtig forvaltning med sunde bestande af kron- og dåvildt i overensstemmelse med Vildtforvaltningsrådets opsatte målsætninger					
Grundlæggende mål					
Opnå en bedre bestands-sammensætning på køn og alder	Optimere hjortevildtets økosystem-tjenester	Opnå en bedre spredning	Minimere skaderne på land- og skovbrug	Ændret adfærd som fører til jagt i overensstemmelse med de jagtetiske regler	
Operationelle mål					
Kønsforholdet skal på det lokale niveau tilstræbes at være 1:1 (NHG finder under 1:1,5 acceptable) På lokalt niveau skal alderssammensætningen af både han- og hundyr sikre, at der findes individer i alle aldersmæssige udviklingstrin 5% af forårsbestanden af den samlede bestand skal være hjorte på hhv. min. 8 og 6 år efter jagtsæsonen for hhv. kron- og dåhjorte.	Hjortevildtet som økosystemforvalter (skabe biodiversitet)	Bestandene skal spredes til egne, hvor de er ønskede af de respektive regionale grupper Befolkningen skal sikres bedre muligheder for at opleve hjortevildtet	Færre skader på mark og i skov	Jagten skal udøves i overensstemmelse med VFR's etiske regler Hjortevildtet i sin egen ret (hensyn til dyrenes økologiske og sociale behov)	
Forslag til virkemidler					
Frede mellemhjorte Kortere jagttider Bedre uddannelse Kvoter Arealkrav Samforvaltning Jagtlovgivning (større arealer med jagt) Jagttider (med fokus på vildtets tarv og målsætning)	Større sammenhængende naturarealer Større fokus på hjortevildtets økosystemfunktion ved lovrevision	Zoneringer (regulere jagt, regulere publikum) Større sammenhængende naturarealer Nudging Kortlægning af "egnede arealer"	Intelligent fodring (+gødskning) Have styr på bestanden Bestandsniveau bæredygtig Varierede og bæredygtige arealer Samtænkning af naturområder + arealanvendelse Erstatninger+ tilskudsordninger	Samforvaltning Konsensus omkring jagtetiske regler Uddannelse af lodsejere, jægere, mv. Stimulere øget social kontrol	Jagtarealets størrelse skal revideres (større) Ofte aflagte riffelprøver +til bevægeligt vildt Konsekvens ved lovovertrædelser, fx ulovlig opstillede skydetårne

Kommentarer og tilføjelser fra de øvrige i gruppen

- En livlig diskussion – vi har kun skrevet ting på skemaet, som vi var enige om
— OBS: Dét er der ikke helt enighed om.
- Drøftede fodring længe. Endte med "intelligent fodring" →Vi var nærmest i hver vores ende af skalaen.
- Vi forstod ikke helt det med "spredes til egne hvor bestandene er ønskede" – det er jo ikke noget vi nogensinde har snakket om. Ingen har spurgt os om de er ønskede. Kunne man vende det på hovedet og i stedet sige "hvor vil vi gerne have dem"? Det kunne være en opgave, der blev stillet i grupperne til at drøfte.

GRUPPE 6

Strategisk mål: Opnå en bæredygtig forvaltning med sunde bestande af kron- og dåvildt i overensstemmelse med Vildtforvaltningsrådets opsatte målsætninger					
Grundlæggende mål					
Opnå en bedre bestands-sammensætning på køn og alder	Optimere hjortevildtets økosystem-tjenester	Opnå en bedre spredning	Minimere skaderne på land- og skovbrug	Ændret adfærd som fører til jagt i overensstemmelse med de jagtetiske regler	Grundlæggende kendskab til bestandens størrelse og sammensætning
Operationelle mål					
Kønsforholdet skal på det lokale niveau tilstræbes at være 1:1 (NHG finder under 1:1,5 acceptable) På lokalt niveau skal alderssammensætningen af både han- og hundyr sikre, at der findes individer i alle aldersmæssige udviklingstrin 5% af forårsbestanden af den samlede bestand skal være hjorte på hhv. min. 8 og 6 år efter jagtsæsonen for hhv. kron- og dåhjorte.	Hjortevildtet som økosystemforvalter (skabe biodiversitet)	Bestandene skal spredes til egne, hvor de er ønskede af de respektive regionale grupper Befolkningen skal sikres bedre muligheder for at opleve hjortevildtet	Færre skader på mark og i skov	Jagten skal udøves i overensstemmelse med VFR's etiske regler Hjortevildtet i sin egen ret (hensyn til dyrenes økologiske og sociale behov)	
Forslag til virkemidler					
Sprossfredning Kvoter Jagttider Opstartsfredning Arealbegrænsning	Stop for fodring Mindske barrierer i landskabet (hegn i forhold til marker, skove, energianlæg, veje, mv.) Stillezoner uden rekreativ aktivitet	Stop for fodring Fri bevægelighed	Velgennemtænkt jagt (færre jagter) Vidensopbygning hos lodsejer og jægere (hvordan driver man arealerne bedst muligt, hvordan bortskræmmer man effektivt, brug af aflastningsarealer, regulering) Socialt ansvar (min handling har betydning for andre) Fokus på at regulering er en løsning af et konkret problem og ikke jagt. Fælles ansvar for lodsejer og jægere Øget jagttid på kalve i august	Dilemma mellem de jagtetiske regler og januar-jagt skal løses Uddannelse (biologi, jagtudøvelse) Mere stille jagt, mindre driv/bevægelsesjagt Mentalitetsændring	Systematisk optælling fra år til år i de samme områder Fælles systemer

Kommentarer og tilføjelser fra de øvrige i gruppen.

- Havde en rigtig god snak i gruppen
- Fragmentering af landskab hindrer spredning, og hindrer at hjortevildtet bruger landskabet som det ellers ville
- Målet om spredning er nok det, vi rent faktisk har været tættest på at opnå
- Nogen har en økonomisk fordel ved meget hjortevildt, andre en ulempe. Nogen ønsker at der er rigtig meget hjortevildt, andre færre. Der er en ulighed.
- Uddannelse gælder både for jægere og lodsejere

GRUPPE 7

Strategisk mål: Opnå en bæredygtig forvaltning med sunde bestande af kron- og dåvildt i overensstemmelse med Vildtforvaltningsrådets opsatte målsætninger					
Grundlæggende mål					
Opnå en bedre bestands-sammensætning på køn og alder	Optimere hjortevildtets økosystem-tjenester	Opnå en bedre spredning	Minimere skaderne på land- og skovbrug	Ændret adfærd som fører til jagt i overensstemmelse med de jagtetiske regler	Styrket viden om dyrenes biologi og adfærd
Operationelle mål					
Kønsforholdet skal på det lokale niveau tilstræbes at være 1:1 (NHG finder under 1:1,5 acceptable) På lokalt niveau skal alderssammensætningen af både han- og hundyr sikre, at der findes individer i alle aldersmæssige udviklingstrin 5% af forårsbestanden af den samlede bestand skal være hjorte på hhv. min. 8 og 6 år efter jagtsæsonen for hhv. kron- og dåhjorte.	Hjortevildtet som økosystemforvalter (skabe biodiversitet)	Bestandene skal spredes til egne, hvor de er ønskede af de respektive regionale grupper Befolkningen skal sikres bedre muligheder for at opleve hjortevildtet	Færre skader på mark og i skov	Jagten skal udøves i overensstemmelse med VFR's etiske regler Hjortevildtet i sin egen ret (hensyn til dyrenes økologiske og sociale behov)	Et fælles vidensgrundlag
Disse tre mål hænger sammen og bør tænkes ind i samforvaltningen					
Forslag til virkemidler					
Samforvaltning med "svensk model" – er du ikke med, kan du kun skyde kalve → med plads til lokale tilpasninger Fokus på at det er de rigtige dyr der skydes Revision af jagtlovens nuværende arealkrav – 1 ha/5 ha	Pleje i form af græsning med kreaturer, hest eller slåning kan bane vej for en bedre "hjortevildtpleje" af arealer På den længere bane – landskabsplanlægning der understøtter dyrenes behov	Eftersyn af jagtmåder – arealjagter/jagttryk	Eftersyn/justering af mulighederne for regulering (mere viden om hvordan metoder, mv. virker) Med bedre uddannelse kan sommerjagt på smalhind/spidsbjort være en mulighed Udnytte EU-regler til udlægning af aflastningsarealer Pas på at hjortevildtet bliver betragtet som skadedyr	Eftersyn af jagtmåder – antal jagter/jagttryk Fokus på at det er de rigtige dyr der skydes	Undervisning/ efteruddannelse af både lodsejere/ forvaltere og jægere så man véd "det samme" Hjortevildtforvaltning skal opprioriteres i jagttegnsundervisningen

Kommentarer og tilføjelser fra de øvrige i gruppen.

- Vi har ikke snakket så meget dåvildt.
- Måske skulle man starte med at 'uddanne' politikerne, så det ikke endnu engang strander hos dem.
- De tre første grundlæggende mål skal måske slås sammen?
- Anerkender at hjortevildt kan være et 'skadedyr', men det skal helst ikke blive sådan, at vi italesætter dem ligesom rotter.
- Vi skal have lodsejeren på banen. Det er vi enige om.

GRUPPE 8

Strategisk mål: Opnå en bæredygtig forvaltning med sunde bestande af kron- og dåvildt i overensstemmelse med Vildtforvaltningsrådets opsatte målsætninger

Grundlæggende mål

Opnå en bedre bestands-sammensætning på køn og alder	Optimere hjortevildtets økosystem-tjenester	Opnå en bedre spredning	Minimere skaderne på land- og skovbrug	Ændret adfærd som fører til jagt i overensstemmelse med de jagtetiske regler	Sikre øget vidensniveau hos aktører samt sikre information til samfundet	Hjortevildtet skal sikres at der på bestandsniveau sikres den evolutionære... [sætning ikke afsluttet, red.]
--	---	-------------------------	--	--	--	--

Operationelle mål

Kønsforholdet skal på det lokale niveau tilstræbes at være 1:1 (NHG finder under 1:1,5 acceptable)	Hjortevildtet som økosystem-forvalter (skabe biodiversitet)	Bestandene skal spredes til egne, hvor de er ønskede af de respektive regionale grupper	Færre skader på mark og i skov	Jagten skal udøves i overensstemmelse med VFR's etiske regler	Jagttegnsprøver bør indeholde elementer af forvaltning og biologi
På lokalt niveau skal alderssammensætningen af både han- og hundyr sikre, at der findes individer i alle aldersmæssige udviklingstrin		Befolkningen skal sikres bedre muligheder for at opleve hjortevildtet		Hjortevildtet i sin egen ret (hensyn til dyrenes økologiske og sociale behov)	Tvungen efteruddannelse
5% af forårsbestanden af den samlede bestand skal være hjorte på hhv. min. 8 og 6 år efter jagtsæsonen for hhv. kron- og dåhjorte.					Formidling ifm. jagtudøvelse (infoskilte)
					Mållrettet kampagne til organisationer og brugergrupper

Forslag til virkemidler

Regulering af jagttider	Forbyd fodring af hjortevildt	"RUHE-zone"	Gennem jagtlig styring sikre bedre rudelstruktur	Samforvaltning
"Den skånske model"	Intelligent fodring			Kontrakt
Sprossebaseret				
Arealregulering (50 kalve, 300 hind, 1000 hjort)	Mindre forstyrrelse, mere effektivt udtag		Jagt/regulering om natten med tekniske hjælpemidler	
Bedre jagtledelse	Biologisk affald skal gavn		Fælles bestandsregulering	
Større lodsejeransvar	"ruhe-zone"			

Kommentarer og tilføjelser

- Sprosefredning kan være et håndtag man kan skrue på, men kan ikke stå alene.
- Ikke helt enige ang. fodringsforbud, derfor kalder vi det "intelligent fodring"
- Kan 'affald' fra nedlagte dyr have et formål i stedet for bare at ryge til DAKA som nu?
- Rudelstørrelse er det afgørende for landbruget – en stor rudel gør større skade end et par dyr.
- Lodsejer skal tage et større ansvar for nedskrevne rammer til jagtlejere
- Ad nyt punkt med alle aktører: alle aktører generelt. Også information til øvrige naturbrugere, fx om hvorfor der nedlægges et stort antal dyr på én gang.
- Store skilte ved reguleringsjagter, der informerer offentligheden om formålet med jagten
- HPH: Var grupperne for store til disse drøftelser? Hvordan fungerede det?
 - Svar: Det var ikke svært at komme til orde, grupperne skulle dog ikke være større.

GRUPPE 9

Strategisk mål: Opnå en bæredygtig forvaltning med sunde bestande af kron- og dåvildt i overensstemmelse med Vildtforvaltningsrådets opsatte målsætninger						
Grundlæggende mål						
Opnå en bedre bestands-sammensætning på køn og alder	Optimere hjortevildtets økosystem-tjenester-effekt	Opnå en bedre spredning	Minimere skaderne på land- og skovbrug	Ændret adfærd som fører til jagt i overensstemmelse med de jagt-tiske regler	Øge befolkningen muligheder for at opleve hjortevildtet	Hjortevildtet i sin egen ret (hensyn til dyrenes økologiske og sociale behov)
Operationelle mål						
Kønsforholdet skal på det lokale niveau tilstræbes at være 1:1 (NHG finder under 1:1,5 acceptable)	Hjortevildtet som økosystemforvalter (skabe biodiversitet)	Bestandene skal spredes til egne, hvor de er ønskede af de respektive regionale grupper	Færre skader på mark og i skov	Jagten skal udøves i overensstemmelse med VFR's etiske regler	Undgå unødigt forstyrrelse	
På lokalt niveau skal alderssammensætningen af både han- og hundyr sikre, at der findes individer i alle aldersmæssige udviklingstrin	Guide dyrene til områder hvor de er ønskede og væk fra områder hvor de er uønskede	Befolkningen skal sikres bedre muligheder for at opleve hjortevildtet	Guide dyrene til områder hvor de er ønskede og væk fra områder hvor de er uønskede	Hjortevildtet i sin egen ret (hensyn til dyrenes økologiske og sociale behov)	Mindre forstyrrede bestande	
5% af forårsbestanden af den samlede bestand skal være hjorte på hhv. min. 8 og 6 år efter jagtsæsonen for hhv. kron- og dåhjorte.						
Forslag til virkemidler						
Bindende afskydningsplaner* på bestandsniveau (samforvaltningsområder) inkl. kalv og hind	Adfærdsregulerende jagt/regulering		Strategisk hegning	Uddannelse af lodsejere og jægere	Vejledning til færdsel og observation	
Data grundlag – fagligt "maskinerum"	Strategisk hegning		Adfærdsregulerende jagt/regulering	Formidling	Jagtregulering som reducerer skyhed	
	Forstyrrelsesfrie kerneområder			Forbud mod foder (udlagt foder)	Jagtfriske kerneområder	
Samforvaltning inkl. organisationsmodel, regelsæt, incitamenter						

Kommentarer og tilføjelser fra de øvrige i gruppen.

- * ved "afskydningsplaner" står for 'kræver en finansiering til inventering'
- Samforvaltning er et virkemiddel der går på tværs af det hele, men man kunne overveje at løfte det til et mål
- Ang. bestandssammensætning: Bindende afskydningsplaner på bestandsniveau. Der skal være en pligt, eller kommer det ikke til at virke. Skal være en større skala end bare lokalt.
- Forstyrrelsesfrie områder. Især relateret til statens arealer. Der er en modsætning ml. fri fladefærdsel og at dyrene er der. Det er relevant at man i hvert fald får det belyst, hvorvidt det har en betydning.
- Forbud mod udlagt foder
- Vi vil gerne samforvaltning, men det kræver mange ressourcer. Der er en økonomisk del, der bør indtænkes.
- Må se på krondyr i en skala, som gør det operationaliserbart.

OPSAMLING PÅ TEMA 4

ved Peter Busck

Som afrunding på tema 4 var Peter Busck (PB) medlem i NHG for Dansk Skovforening, blevet bedt om at lave en opsamling med sine refleksioner på gruppepræsentationerne.

- Kommentar til ressourcegruppen (gruppe 9): Gå en tur i skoven, hvis I vil se kronvildt! Der hvor jeg går ses de morgen, middag og aften.
- PB bemærker at ordet arealregulering bruges som andet ord for arealkrav – det er mere dækkende
- Uddannelse på tværs – måske især lodsejere. Synes det er rigtigt, at fokus er stigende der. Vi skal stille krav.
- Uddannelse skal også være for jægere. Løbende uddannelse – vigtigt løbende at blive påvirket. Det kan man tage fat i som element.
- Fodring – men intelligent
- Økonomi – vi skal huske det. For både skov- og landbrug er der:
 - Driftstabsmæssige forhold
 - Indtægtsmæssige forhold
 - Jagtleje er også en del af indtægten
- Etablering af hegn er en af de største omkostninger for skov- og landmand. Det skal vi tage med. Det er meget dyrt.
- Det er 97% af befolkningen, som ikke er direkte repræsenteret i arbejdet. Dem skal vi tænke på.
- Vi har stadig en chance for at rette op hvor det halter, så det ikke ender som det gjorde med udsætning.

OPLÆG: "REFLEKSIONER OVER HVD24"

ved Mads Jensen

Mads Jensen, kontorchef i Naturstyrelsen, var blevet bedt om at dele sine refleksioner på HVD24.

- Tak til dem, der har planlagt HVD24
- En god oplevelse, lærer også selv noget
- Grundreglerne er blevet overholdt – de har været gode at have
- Tror det var klogt at have været tvunget til at snakke de fire temaer i en bestemt struktur som følge af programlægningen. Ellers var der blevet sprunget rundt i det, og nok især gået direkte til virkemidler. Det var godt at være 'tvunget' til at have de forskellige drøftelser.
- Den grundlæggende problemstilling og grundpræmis om at bestandene nok ikke er i den bedste balance man kunne tænke sig, er der ikke mange, der sætter spørgsmålstegn ved. Der synes at være enighed om at det er sådan, hvilket giver et grundlag for det videre arbejde med fælles afsæt.
- Ren frivillighed vs. "armen på ryggen" – det kommer vi til at kæmpe med
- Ad virkemidler: Mange går igen, så det er ikke sådan at det stikker i alle retninger.
- Der er enighed om bedre monitoring, at vi skal have fat i lodsejerne, osv. Men vil vi det her, kan det ikke være en fordel for alle, og det synes der at være en forståelse for. Nogen vil være dårligere stillet.
- Held og lykke til NHG!

EVALUERING OG NÆSTE SKRIDT

Refleksioner fra Hans Peter Hansen (HPH)

- Begrebet 'ansvarliggørelse':
 - Hvordan ansvarliggør vi hinanden?! Hvad skal der til? Man kan øge ansvarliggørelse via viden, inddragelse, uddannelse
 - Man kan også vende det om, og spørge sig selv; "Hvad skal der til, for at JEG påtager mig et ansvar?"
 - Måske er 'ansvarliggørelse' et begreb der kan tages med videre frem.
- Det her er en proces, dvs. vi er i en bevægelse, hvor vi alle bliver klogere undervejs.
 - Vores holdninger og etik forandres hele tiden. Kan vi bruge det statistik til at komme fremad.
- Vi har ventet på 'Godot' i mange år, blev der tidligere sagt i et oplæg.
 - I mange år har vi ventet på en regulering oppefra, uden der er sket noget som helst. Om det sker nu, må indsatsen og tiden vise, men der forhindrer os ikke i at spørge: "Hvad kan vi selv gøre?". Når det er sagt, så vil altid være enkelte som 'ikke vil være med' og som kan underminere aftaler. Dette f.eks. i forhold til problematikkerne omkring fodring og studier har vist, at fodring har stor betydning for hjortevildtets adfærd. Til gengæld er der måske andre ting, hvor det har mindre betydning, om en enkelt eller to ikke er med.

Ad forventningerne

Hans Peter Hansen spørger til hvad deltagerne har oplevet ift. de forventninger de oprindeligt kom med.

- Det lyder til at der langt henad vejen er enighed om mange ting
- Jeg var kritisk overfor dette i starten, men er blevet glædeligt overrasket
- Det er lykkedes at gemme væk, at der er en politisk proces, der venter. Det er i sidste ende politikerne, der bestemmer.
- HPH: Sandt. Det er hverken os eller Vildtforvaltningsrådet, der bestemmer, det er politikerne.
- Vi er blevet klogere på folks positioner, det tager vi med tilbage til NHG.
- Der er adskillige nye begreber – fx "intelligent fodring"
- Jan Eriksen: I Vildtforvaltningsrådet er vi i en rådgivende position, men det at politikerne måske ikke lytter, skal ikke afholde os fra at sige de rigtige ting.
- En opfattelse af forståelse for at der er regionale forskelle
- Samforvaltning bliver kompliceret meget – rigtig meget. Det gælder fx med økonomi, etc. Hold det simpelt!
- Det er kun idéer, vi er kommet med, der er intet konkret. Et møde her efterfølgende ville nok have understreget vores forskelle/ønsker. Det er ikke sikkert enigheden ville fortsætte.
- HPH: Det er med vilje, at dette HVD ikke skulle være et beslutningsmøde. Dette var et arbejds-møde, og arbejdet fortsætter.
- Det seneste år og denne proces, der er startet, har allerede rykket mere end de seneste 20 år. Det er positivt, at der nu er fokus på det i Vildtforvaltningsrådet, og at det endelig bevæger sig i en retning.
- HPH: Skal vi lave noget om til HVD25? I kan også sende en mail (annikasj@ecos.au.dk)
- Spørgsmål: Bliver der nedsat en arbejdsgruppe, der kan være med til at kigge på nogle af de forskellige elementer?

- Troede der ville være større uenighed. Det er et fantastisk udkomme af HVD24 at se, at der var så stor enighed og ensretning.
- Bliv ved med at kapitalisere på den høje konsensus – der er mange gode historier
- HPH: Den store deltagelse der har været fra RHG viser, at der stadig er en interesse og en passion for at komme i mål.
- HPH: Vi ved at programmet har været tæt, men tak for at hjælpe så vi kom så godt igennem det.
- Bekymring: Uanset hvad vi kommer med, selv hvis der endda er enighed, så tror jeg ikke på at det kommer igennem.
- Kredit til svenskerne og deres måde at gøre tingene på.
- HPH: I Sverige har de brugt mange år på at udvikle, først elgforvaltning i hele landet, og siden en kronvildtforvaltning i Skåne. Dåvildtet er de, som I kunne høre i Anders Jarnemos oplæg, ikke kommet i gang med. Det er en lang proces, men hvad er alternativet?
- Det er en lang proces. Fx har vi på Bornholm en bestand i balance, men nu er vi i en låst proces. Der må ses på mulighederne for at lave tiltag nu.

AFRUNDING

ved Jan Eriksen

Formand i Den Nationale Hjortevildtgruppe og Vildtforvaltningsrådet, Jan Eriksen, fik de afrundende ord.

- Får en lille smule præstationsangst, for jeg kan høre der er mange forventninger til NHG, og det er samtidig et vanskeligt område.
- Jagttider er ikke et frivilligt tiltag. Ministeren nævner frivillige tiltag i brevet.
- Vi vil gøre alt hvad vi overhovedet kan indenfor det system vi har.
- Processer fører næsten altid noget positivt med sig.
- Der er udtrykt en negativ holdning til fodring og forstyrrelse, og at vi bør se på jagtlovgivningen (fx 1 ha reglen, fordi det ikke er tilpasset det store hjortevildt).
- Jeg noterer mig en 'nul-holdning' til hegn – der bliver dog sagt noget om at de hindrer bevægelse og er grimme, men også at det er en meget god løsning. Den står og svæver.
- Jeg noterer mig også en række positive ting fra mødet – der er et fokus på hjortevildtet i sin egen ret. Vi snakker ikke kun om det som en jagtlig ret.
- Stor opbakning til at gå videre med afsætning. Det er et svært og stort problem, men vi vil pege på problemstillingen.
- Der er opbakning til mere viden. Måske skal der etableres nye indsamlingsmetodikker?!
- Undervisning er nævnt mange gange. Det skal udbredes yderligere, især til lodsejere og nye jægere.
- Lodsejere har måske en større rolle end vi før har været parat til at sige.
- Har vi nogensinde viden nok? Selv med en masse viden kan beslutninger være forkerte, men så kan vi lave beslutningen om! Derfor vi har en adaptiv tilgang.
- Samforvaltning – igen og igen siges der pisk og gulerod. I siger, at når samforvaltning bliver vanskeligt, så skal vi have skabt rammer, der kan understøtte det.

- Det var et inspirerende oplæg om den svenske model. Men der understreges at det er en tilvænningsproces.
- Hav tålmodighed og vær' parate til at begå fejl.
- Der har hidtil været et fælles 'fjendebillede' af 'dem i Naturstyrelsen', men dagen i dag viser at det er overstået kapitel. Naturstyrelsen vil gerne.
- Vi har snart et online-møde i NHG hvor vi laver den første opsamling på HVD24, og senere har vi et fysisk møde.
- Protokollen fra HVD24 bliver et vigtigt dokument for det videre arbejde.
- Jeg har et stort ønske om HVD25.
- Fremadrettet vil viden og vidensindsamling fylde. Det er væsentligt for adaptiv forvaltning.
- Desuden skal der ses på organiseringen af JER (RHG, red.). Kan vi gøre det bedre end vi gør nu? Skal vi fortsat have den fordeling af jer i landet, som vi har nu?
- Dette arbejde har også forbindelse til jagttidsforhandlingerne. Planen er at hjortevildtarbejdet afsluttes i december 2025, så det løber parallelt med jagttidsrevisionen. Kan vi nå det? Det tror jeg på vi kan!
- Ved behov sidder der tydeligvis en masse ressourcepersoner her. Vi vil ikke vende alt med alle, men i NHG vil vi håndplukke fra RHG, hvis der opstår behov for bistand.
- Til sidst vil jeg sige tak til alle foredragsholdere og tak til JER (deltagere, red.). I har udvist enorm disciplin, god stemning og stort engagement.

Tilføjelser fra mail

På HVD24 blev der opfordret til, at hvis man sidenhen kom i tanke om noget, eller ligesom enkelte deltagere var nødt til at forlade HVD24 efter førstedagen, at man kunne sende sine inputs til Annika Skarðsá Jeppesen på mail (annikasj@ecos.au.dk).

Efter HVD24 er der indkommet to mails med inputs.

Mail A

- Vi har store problemer på Fyn med forvaltningen af dåvildt. Ligesom andre steder er der afskydning af for mange hjorte.
- Ad værktøjer: På Fyn vil samforvaltning ikke være muligt ret mange steder, da der er mange små lodsejere.
- Der bør være regler om at man skal nedlægge 2 hundyr før hjort. Overholder man ikke det skal det give en rigtig stor bøde. Det kan også være en anden fordeling, som den regionale hjortevildtgruppe skal afgøre.
- Man skal styre det med en app, hvor man tager et billede af nedlagte dyr, som bliver registreret med sted og tid. Appen findes allerede i landbruget.
- Nedsat jagttid på hjorte er også en mulighed
- Fyn foreslås som prøveregion.
- Kronvildtet bliver dominerende i debatten. Der er ca. 20.000 stk. dåvildt på Fyn og øer.

Mail B

Indspil til virkemidler

- Det burde være en betingelse for at skyde hjort, at man siden man skød den forrige hjort i mellemtiden har skudt 4 hundyr.
- Forvaltning skal være en del af jagttegnsuddannelsen.
- Aflastningsarealer
- Forbud mod fodring

HJORTEVILDTDØGNET